

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ КОМПЛЕКСНОГО ПІДХОДУ ДО ОПТИМІЗАЦІЇ ЛІКУВАННЯ АРТЕРІАЛЬНОЇ ГІПЕРТЕНЗІЇ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ – УЧАСНИКІВ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

©І. М. Ткачук

Українська військово-медична академія, м. Київ

РЕЗЮМЕ. У статті розглянуті заходи щодо оптимізації лікування артеріальної гіпертензії у військовослужбовців, які брали участь в антитерористичній операції.

Мета – провести оцінку ефективності заходів щодо оптимізації лікування артеріальної гіпертензії у військовослужбовців – учасників антитерористичної операції в умовах денного стаціонару Клініки амбулаторної допомоги Національного військово-медичного клінічного центру «Головний військовий клінічний госпіталь» в 2016 році.

Матеріал і методи. Використано бібліографічний, інформаційно-аналітичний методи та метод системного підходу.

Результати. Результати дослідження показали, що після запровадження комплексного підходу до лікування та реабілітації військовослужбовців – учасників антитерористичної операції, хворих на артеріальну гіпертензію, цільового рівня артеріального тиску досягли (82,1±4,3) %, статини призначено (61,5±5,5) %, ацетилсаліцилову кислоту отримували (96,2±2,20) % пацієнтів. Комплексна реабілітація включала використання немедикаментозних методів лікування.

Висновки. Доведено ефективність запровадженого в денному стаціонарі Клініки амбулаторної допомоги Національного військово-медичного клінічного центру «ГВКГ» комплексного підходу до лікування та реабілітації військовослужбовців – учасників антитерористичної операції з артеріальною гіпертензією та коморбідною патологією, з урахуванням положень комплексної функціонально-організаційної моделі профілактики серцево-судинних захворювань у військовослужбовців Збройних Сил України.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: артеріальна гіпертензія; військовослужбовці; лікування; реабілітація.

Вступ. Важливий аспект проблеми оптимізації лікування військовослужбовців – учасників антитерористичної операції (АТО), хворих на артеріальну гіпертензію (АГ) – виконання вимог Уніфікованого галузевого клінічного протоколу медичної допомоги (УГКПМД) «Артеріальна гіпертензія» [5] та проведення комплексної реабілітації з урахуванням коморбідних станів, зокрема, пов'язаних з їх участю у збройних конфліктах [1]. Проведені нами дослідження засвідчили високу частоту виявлення коморбідних захворювань і станів у військовослужбовців – учасників АТО, хворих на АГ [4], зокрема розладів, пов'язаних з їх участю у збройних конфліктах. У зв'язку з цим, актуальним питанням є оптимізації лікування АГ у даного контингенту осіб.

Мета дослідження – провести оцінку ефективності заходів щодо оптимізації лікування артеріальної гіпертензії у військовослужбовців – учасників АТО в умовах денного стаціонару (ДС) Клініки амбулаторної допомоги (КАД) Національного військово-медичного клінічного центру «Головний військовий клінічний госпіталь» (НВМКЦ «ГВКГ») в 2016 році.

Матеріал і методи дослідження. Методом випадкової вибірки проведена оцінка лікування в умовах ДС КАД 78 військовослужбовців – учасників АТО чоловічої статі, хворих на АГ. Вибірка була поділена на дві групи: 1 – хворі на АГ I ст. (n=32,

середній вік (42,8±1,26) р.), 2 – хворі на АГ II ст. (n=46, середній вік (50,6±1,18) р. Для формування бази даних і статистичної обробки результатів використана програма Microsoft Excel 2007. Статистичний аналіз отриманого матеріалу проводили за допомогою пакета прикладних програм методами варіаційної статистики з використанням t-критерію Стьюдента. Для змінних найменувань та рангових змінних первинна обробка включала в себе розрахунок відсотків.

Результати й обговорення. Заходи щодо оптимізації лікування включали призначення антигіпертензивної терапії та комплексу немедикаментозних і медикаментозних методів для лікування коморбідних захворювань і станів, зокрема фізіотерапевтичне лікування. Всім пацієнтам надані рекомендації щодо виконання вимог здорового способу життя.

Досягнення мети лікування – зменшення ризику розвитку серцево-судинних ускладнень – передбачає, перш за все, досягнення цільового рівня артеріального тиску (АТ). Оцінка результатів лікування засвідчила, що цільового рівня АТ досягли (82,1±4,3) % військовослужбовців – учасників АТО, хворих на АГ: у військовослужбовців 1 групи – (78,1±7,3) %, 2 групи – (84,8±5,3) % (p>0,05). Частота досягнення цільового рівня АТ висока, порівняно з відповідними показниками по Україні, які становлять 14 % [3].

Огляди літератури, **оригінальні дослідження**, погляд на проблему

Відповідно до УГКПМД «Артеріальна гіпертензія» [5], при лікуванні військовослужбовців, хворих на АГ, необхідно призначати антигіпертензивні препарати I ряду. За результатами наших досліджень, при проведенні лікування в ДС

КАД антигіпертензивні препарати I ряду були призначені усім 100 % хворим, комбінована терапія – (44,9±5,6) % хворим всієї вибірки (пацієнтам 1 групи – (9,4±5,2) %, 2 групи – (69,6±6,8) % (p<0,05). (табл. 1)

Таблиця 1. Частота призначення основних груп антигіпертензивних препаратів військовослужбовцям – учасникам АТО, хворим на АГ, %

Препарати	Всього (n=78)	1 група (n=32)	2 група (n=46)
Інгібітори ангіотензинперетворювального ферменту	60,3±5,5	71,9±7,9	52,2±7,4
Блокатори рецепторів ангіотензину	32,1±5,3	25,0±7,7	37,0±7,1
Сечогінні	17,9±4,3	3,1±3,1	28,3±6,6*
Блокатори кальцієвих каналів	29,5±5,2	12,5±5,8	41,3±7,3*
Бета-адреноблокатори	26,9±5,0	9,4±5,1	39,1±7,2*

Примітка. * – вірогідність різниці порівняно з групою 2, p<0,05.

Важливою складовою запобігання розвитку серцево-судинних ускладнень у хворих на АГ, зокрема інфаркту міокарда та інсульту, є призначення статинів. За результатами наших досліджень, при проведенні лікування військовослужбовців – учасників АТО з АГ в ДС КАД статини були призначені (61,5±5,5) %: у (60±8,7) % пацієнтів з АГ I стадії та у (63±7,1) % пацієнтів з АГ II стадії. Таким чином, практично всім пацієнтам групи високого і дуже високого ризику призначені статини, що відповідає сучасним вимогам доказової медицини і УГКПМД «Артеріальна гіпертензія» [5]. Дані щодо призначення і ефективності прийому статинів в Україні значно нижчі, навіть при проведенні клінічних досліджень [2].

УГКПМД «Артеріальна гіпертензія» [5] регламентує призначення антиагрегантів у пацієнтів високого та дуже високого ризику (після стійкого зниження АТ < 160/100 мм рт.ст.) для покращення

прогнозу та запобігання розвитку кардіоваскулярних подій. Як свідчать результати наших досліджень, аспірин отримували (96,2±2,2) % пацієнтів із усієї вибірки: (94,7±4,0) % пацієнтів з АГ I стадії та (97,8±2,2) % пацієнтів з АГ II стадії. Диференційного лікування потребує і наявність серцевої недостатності.

У ДС КАД при проведенні лікування військовослужбовців – учасників АТО з АГ значна увага приділяється лікуванню коморбідного цукрового діабету. Призначення лікування і моніторинг пацієнтів проводять лікарі ДС у співпраці з ендокринологом відповідно до вимог УКПМД «Цукровий діабет».

Комплексна реабілітація військовослужбовців – учасників АТО з АГ та коморбідними станами в ДС КАД включала використання немедикаментозних методів – масажу та фізіотерапевтичних процедур (табл. 2)

Таблиця 2. Частота призначення масажу та фізіотерапевтичних процедур військовослужбовцям – учасникам АТО, хворим на АГ, %

Немедикаментозні методи	Всього (n=78)	1 група (n=32)	2 група (n=46)
Масаж	43,6±5,6	37,5±8,6	47,8±7,3
Магнітотерапія	16,5±4,2	25,0±7,7	8,7 ±4,2
Голкорексфлексотерапія	16,7±4,2	9,4±5,2	21,7±6,1
Електрофорез з бромом на шийно-комірцеву зону та волосисту частину голови	25,6±4,9	15,6±6,4	32,6±6,9
Ультрафонофорез з гідрокортизоном в ділянці шиї	24,4±4,9	37,5±8,6	15,2±5,3*

Примітка: * – вірогідність різниці порівняно з групою 3, p<0,05.

У фізіотерапевтичному відділенні також запроваджено лікування за спеціально розробленими програмами «Стрес». Планується запровадження методики аурикулярної рефлексотерапії для позбавлення звички куріння.

При проведенні лікування військовослужбовців-учасників АТО з АГ за необхідності проводить-

ся консультування у психіатра та призначається відповідне лікування чи надається відпустка на 30 днів (у разі астеноневротичного стану).

Висновки. 1. В ДС КАД НВМКЦ «ГВКГ» запроваджений комплексний підхід до лікування та реабілітації військовослужбовців – учасників АТО з АГ та коморбідною патологією, з урахуванням по-

Огляди літератури, **оригінальні дослідження**, погляд на проблему

ложень комплексної функціонально-організаційної моделі профілактики серцево-судинних захворювань у військовослужбовців ЗС України.

2. Цільового рівня АТ досягли (82,1±4,3) % військовослужбовців – учасників АТО, статини призначені (61,5±5,5) %, ацетилсаліцилову кислоту отримували (96,2±2,2) % пацієнтів.

3. Комплексна реабілітація військовослуж-

бовців – учасників АТО з АГ та коморбідними станами в ДС КАД включала використання немедикаментозних методів – масажу та фізіотерапевтичних процедур.

У перспективі подальших досліджень плануємо оцінити впровадження всіх елементів комплексної функціонально-організаційної моделі профілактики ССЗ у військовослужбовців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асаулюк И. К. Основные аспекты системы медицинской реабилитации, ее принципы и перспективы развития / И. К. Асаулюк, Т. А. Бирик // Сучасні аспекти військової медицини: збірник наукових праць Головного військово-медичного клінічного центру «ГВКГ» МО України. – Випуск 22, Ч. I – К., 2015. – С. 3–15.

2. Лутай М. И. Ведение больных с ишемической болезнью сердца и сопутствующей артериальной гипертензией в Украине. Результаты исследования ПРЕСТИЖ / М. И. Лутай // Український кардіологічний журнал. – 2011. – №1. – С. 25–36.

3. Сіренко Ю. М. Різниця у частоті досягнення цільового артеріального тиску між окремими регіонами

України / Ю. М. Сіренко, Г. Д. Радченко, І. М. Марцовенко // Артеріальна гіпертензія. – 2009. – № 5. – С. 13–23.

4. Ткачук І. М. Комплексна оцінка поширеності коморбідної патології у військовослужбовців – учасників антитерористичної операції, хворих на артеріальну гіпертензію, в амбулаторно-поліклінічній практиці / І. М. Ткачук, Г.З. Мороз, А. І. Буженко // Військова медицина України. – 2016. – № 2, Т. 16. – С. 54–60.

5. Уніфікований галузевий клінічний протокол медичної допомоги (першої лікарської, кваліфікованої, спеціалізованої та невідкладної) «Артеріальна гіпертензія» / ВМД Міністерства Оборони України. – К.: УВМА, 2014. – 96 с.

REFERENCES

1. Asauliyuk, I.K., & Bibik, T.A. (2015). Osnovnye aspekty sistemy meditsynskoy reabilitatsii, ee printsipy i perspektivy razvitiya [The main aspects of the system of medical rehabilitation, its principles and development prospects]. *Suchasni aspekty viiskovoi medytsyny. Zbirnyk naukovykh prats Holovnoho viiskovo-medychnoho klinichnoho tsentru «HVKG» MO Ukrainy – Modern Aspects of Military Medicine*, 22, 3-15 [in Russian].

2. Lutay, M.I. (2011). Vedenie bolnykh s ishemicheskoy boleznью serdtsa i soputstvuyushchey arterialnoy gipertenziiy v Ukraine. Rezultaty issledovaniya PRESTIZH [Management of patients with ischemic heart disease and concomitant arterial hypertension in Ukraine. Results of the study PRESTIGE]. *Ukrainskyi kardiologichnyi zhurnal – Ukrainian Cardiology Journal*, 1, 25-36 [in Russian].

3. Sirenko, Yu.M., Radchenko, H.D., & Martsovenko, I.M., (2009). Riznytsia u chastoti dosiahnennia tsilovoho arterialnoho tysku mizh okremymy rehionamy Ukrainy [The difference in the rate of achievement of target blood pres-

sure between separate Ukraine regions]. *Arterialnaya gipertenziya – Arterial Hypertension*, 5, 13-23 [in Ukrainian].

4. Tkachuk, I.M, Moroz, H.Z., & Buzhenko, A.I. (2016). Kompleksna otsinka poshyrenosti komorbidnoi patolohii u viiskovosluzhbovtziv – uchasykiv antyterrorystychnoi operatsii, khvorykh na arterialnu hipertenziiu, v ambulatorno-poliklinichnii praktytsi [Comprehensive evaluation of the prevalence of comorbidity in military personnel participating in the antiterrorist operation, patients with arterial hypertension, in outpatient-policlinic practice]. *Viiskova medytsyna Ukrainy – Military Medicine of Ukraine*, 2 (16), 54-60 [in Ukrainian].

5. Unifikovanyi haluzevyi klinichniy protokol medychnoi dopomohy (pershoi likarskoi, kvalifikovanoi, spetsializovanoi ta nevidkladnoi) «Arterialna hipertenziiia» [Unified industry clinical protocol for medical care (first medical, qualified, specialized and emergency) "Arterial hypertension"]. (2014). *Ukrainska Viiskova Medychna Academia*. Kyiv: UVMA [in Ukrainian].

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ КОМПЛЕКСНОГО ПОДХОДА К ОПТИМИЗАЦИИ ЛЕЧЕНИЯ АРТЕРИАЛЬНОЙ ГИПЕРТЕНЗИИ У ВОЕННОСЛУЖАЩИХ – УЧАСТНИКОВ АНТИТЕРОРИСТИЧЕСКОЙ ОПЕРАЦИИ

©И. М. Ткачук

Украинская военно-медицинская академия, г. Киев

РЕЗЮМЕ. В статье рассмотрены мероприятия по оптимизации лечения артериальной гипертензии у военнослужащих, принимавших участие в антитеррористической операции.

Огляди літератури, **оригінальні дослідження**, погляд на проблему

Цель – провести оценку эффективности мероприятий по оптимизации лечения артериальной гипертензии у военнослужащих – участников антитеррористической операции в условиях дневного стационара Клиники амбулаторной помощи Национального военно-медицинского клинического центра «Главный военный клинический госпиталь» в 2016 году.

Материал и методы. Использованы библиографический, информационно-аналитический методы, метод системного подхода.

Результаты. Результаты исследования показали, что после внедрения комплексного подхода к лечению и реабилитации военнослужащих – участников антитеррористической операции с артериальной гипертензией целевого уровня артериального давления достигли (82,1±4,3) %, статины назначены (61,5±5,5) %, ацетилсалициловую кислоту получали (96,2±2,2) % пациентов. Комплексная реабилитация включала использование немедикаментозных методов лечения.

Выводы. Доказана эффективность введенного в дневном стационаре Клиники амбулаторной помощи Национального военно-медицинского клинического центра «ГВКГ» комплексного подхода к лечению и реабилитации военнослужащих – участников антитеррористической операции с артериальной гипертензией и коморбидной патологией, с учетом положений комплексной функционально-организационной модели профилактики сердечно-сосудистых заболеваний у военнослужащих Вооруженных Сил Украины.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: артериальная гипертензия; военнослужащие; лечение; реабилитация.

THE ASSESSMENT OF THE EFFECTIVENESS OF THE COMPLEX APPROACH TO OPTIMIZATION OF THE TREATMENT AMONG MILITARY PERSONNEL WITH ARTERIAL HYPERTENSION WHO HAD PARTICIPATED IN THE ANTITERRORIST OPERATION

©I. M. Tkachuk

Ukrainian Military Medical Academy, Kyiv

SUMMARY. The article is devoted to optimization the treatment of arterial hypertension among military personnel who had participated in the antiterrorist operation.

The aim – to evaluate the effectiveness of the measures to optimize the treatment of arterial hypertension among the military personnel of the antiterrorist operation in the conditions of the day hospital of Outpatient Clinic Department at the National Military Medical Clinical Center «The Main Military Clinical Hospital» in 2016.

Material and Methods. Bibliographical, information-analytical and system approach were used.

Results and Discussion. By results of a research it is established that after the implementation of the integrated approach to treatment and rehabilitation among military personnel participating in the anti-terrorist operation with arterial hypertension, the target level of arterial pressure reached (82.1±4.3) %, statins were prescribed in (61.5±5.5) %, acetylsalicylic acid was given (96.2±2.2) % of patients. Complex rehabilitation included the use of non-drug therapies.

Conclusions. The effectiveness of the integrated approach to the treatment and rehabilitation among military personnel who had participated in the antiterrorist operation with arterial hypertension and comorbid pathology, introduced in the day care center of Outpatient Clinic Department at the National Military Medical Clinical Center «The Main Military Clinical Hospital», has been proved, taking into account the provisions of the complex functional and organizational model of the prevention of cardiovascular diseases in servicemen of the Armed Forces of Ukraine.

KEY WORDS: arterial hypertension; servicemen; treatment; rehabilitation.

Отримано 01.11.2017